

—
Верховний
Суд

Єдність судової практики в цивільних справах через призму рішень Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду

Андрій Грушицький
Суддя Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду,
к.ю.н.

Передача справ на ОП

Суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів або палати, передає справу на розгляд об'єднаної палати, якщо ця колегія або палата вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів з іншої палати або у складі іншої палати чи об'єднаної палати.

Ч. 2 ст. 403 ЦПК України

Кредитні правовідносини

Потрібно розмежовувати форму правочину та спосіб підтвердження виконання переддоговірного обов'язку кредитором по наданню споживачу інформації, необхідної для порівняння різних пропозицій кредитора. Способом підтвердження виконання переддоговірного обов'язку кредитора є **паспорт споживчого кредиту**. Ознайомлення з паспортом споживчого кредиту, його підписання споживачем не означає укладення договору про споживчий кредит та дотримання його форми, оскільки в паспорті кредиту не відбувається фіксація волі сторін договору та його змісту.

Постанова ОП КЦС від 23 травня 2022 року у справі № 393/126/20
(провадження № 61-14545сво20)

Кредитні правовідносини

Звернення стягнення на предмет іпотеки відповідно до іпотечного застереження за існування відповідних обставин, зокрема невиконання позичальником зобов'язань за кредитним договором, що призвело до існування простроченої заборгованості, дотримання процедури примусового звернення стягнення на предмет іпотеки у позасудовому порядку у період, коли не діяв Закон України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» (21 та 22 квітня 2021 року) та за обставин прийняття 13 квітня 2021 року Верховною Радою України Законів № 1381-IX та № 1382-IX, які опубліковані 22 квітня 2021 року та 23 квітня 2021 року, є правомірним, не свідчить про порушення іпотекодержателем принципів справедливості, добросовісності та розумності.

Постанова ОП КЦС від 12 червня 2023 року у справі № 718/1816/21
(провадження № 61-3528сво22)

Банківський вклад

Спир щодо права фізичної особи на відшкодування за вкладом за рахунок коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є публічно-правовим і пов'язаний із виконанням Фондом гарантування вкладів фізичних осіб владної управлінської функції з організації виплати цього відшкодування.

Вказане стосується й випадку, коли особа оскаржує дії щодо включення до переліку осіб, пов'язаних із банком, й відповідно не внесення інформації про цю особу, як вкладника, який має право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Тому такий спір має розглядатися за правилами адміністративного судочинства.

Постанова ОП КЦС від 20 червня 2019 року у справі № 462/4059/16-ц
(провадження № 61-13231сво18)

Банківський вклад

Вимоги про стягнення з Фонду гарантування вкладів фізичних осіб інфляційних втрат та 3% річних за прострочення грошового зобов'язання за період після виплати Фондом відшкодування за вкладами стосуються безпосередньо правомірності дій останнього, пов'язаних із виплатою вкладнику відшкодування за вкладами, тому підлягають розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Постанова ОП КЦС від 05 вересня 2019 року у справі № 761/11256/17
(провадження № 61-31354сво18)

Банківський вклад

Наданий суду Національним банком України «**Звіт про концентрацію ризиків за пасивними операціями банку**» (форма № 625) може бути належним та допустимим доказом неповернення коштів банком вкладнику та у сукупності з іншими доказами підтверджувати укладення між сторонами відповідних банківських договорів і внесення відповідних коштів за цими договорами.

Постанова ОП КЦС від 03 липня 2023 року у справі № 175/4639/19
(провадження № 61-11582сво21)

Договірні правовідносини

Якщо за допомогою загальних підходів до тлумачення змісту правочину, передбачених у частинах третій та четвертій статті 213 ЦК України, неможливо встановити порядок проведення розрахунків між сторонами, необхідно застосовувати тлумачення *contra proferentem* (лат. *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem* - слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав). Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови. У разі неясності умов договору тлумачення умов договору повинно здійснюватися на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору або запропонувала формулювання відповідної умови. Поки не доведене інше, презюмується, що такою стороною була особа, яка є професіоналом у відповідній сфері, що вимагає спеціальних знань.

Постанова ОП КЦС від 05 грудня 2022 року у справі № 753/8945/19
(провадження № 61-8829сво21)

Договірні правовідносини

Нормами ЦК України не допускається такої правової конструкції як позов про визнання недійсним договору в частині сторони договору. Стаття 235 ЦК України не може бути підставою для визнання правочину удаваним в частині сторони, оскільки це суперечить її положенням.

Постанова ОП КЦС від 14 лютого 2022 року у справі № 346/2238/15-ц
(провадження № 61-14680сво20)

Відшкодування шкоди

Для відступу від загального порядку (щомісячними платежами) відшкодування шкоди, заподіяної смертю потерпілого, використовуючи принципи, закладені у частині першій статті 1202 ЦК України, заявник повинен вказати на наявність підстав, з якими закон пов'язує можливість виплати відшкодування одноразовим платежем, а страховик, у свою чергу, - надати оцінку цим обставинам та прийняти відповідне рішення.

Постанова ОП КЦС від 05 грудня 2022 року у справі № 304/936/19
(провадження № 61-12719сво20)

Відшкодування шкоди

Транспортний засіб, який не використовується (зберігається), створює ймовірне підвищене заподіяння шкоди через неможливість повного контролю з боку особи у процесі його використання за умови наявності у відповідного транспортного засобу небезпечних конструктивних елементів (зокрема, паливна та електрична системи автомобіля).

Для відшкодування шкоди володільцем джерела підвищеної небезпеки за правилами статті 1187 ЦК України не має значення, чи використовує він таке джерело за призначенням. Визначальним є те, що відповідні потенційні шкідливі властивості такого джерела проявились і призвели до завдання шкоди іншим особам.

Постанова ОП КЦС від 05 грудня 2022 року у справі № 214/7462/20
(провадження № 61-21130сво21)

Відшкодування шкоди

Розмір збитків у разі вилучення товару за рішенням суду визначається судом за правилами частини третьої статті 623 ЦК України: якщо вимога кредитора не була задоволена боржником добровільно, то збитки визначаються з урахуванням ринкових цін, що існували у місці, де зобов'язання має бути виконане, на день пред'явлення позову, якщо інше не встановлено договором або законом. Водночас суд може задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ринкові ціни, що існували на день ухвалення рішення, керуючись при цьому загальними принципами повного відшкодування збитків, справедливості, добросовісності та розумності.

Постанова ОП КЦС від 03 липня 2023 року у справі № 369/6092/20
(провадження № 61-1447сво22)

Відшкодування шкоди

Реорганізація юридичної особи – це припинення юридичної особи із створенням нової (однієї чи більше) або зміна сукупності прав та обов'язків існуючої юридичної особи в порядку універсального чи парцелярного правонаступництва однієї або більше інших юридичних осіб (правопередників). Не у всіх випадках реорганізація є припиненням юридичної особи, оскільки при виділі припинення юридичної особи не відбувається.

Визначальною ознакою конструкції реорганізації є створення нових юридичних осіб в порядку універсального чи парцелярного (часткового) правонаступництва. За такого підходу виділ є формою реорганізації юридичної особи поряд із злиттям, приєднанням, поділом і перетворенням.

Виділ може бути визначений як форма реорганізації юридичної особи, що передбачає передання її майна (прав та обов'язків) та немайнових прав в частині, визначеній розподільчим актом (балансом), до однієї або більше нових юридичних осіб (правонаступників).

Постанова ОП КЦС від 18 вересня 2023 року у справі № 210/5663/20
(провадження № 61-4630сво22)

Електронні торги

Приватний виконавець, діючи як суб`єкт владних повноважень, не подбав про права та законні інтереси учасників виконавчого провадження і навіть у разі відсутності прямої вказівки закону щодо вчинення/невчинення виконавчих дій мав би виходити із пріоритету захисту прав учасника виконавчого провадження, а саме позивача (боржника) як власника майна, так як право власності є одним із фундаментальних прав і свобод, які захищаються Конституцією України, статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. При такому виборі балансу інтересів права стягувача, банку, не були б порушені, так як виконання виконавчого напису було б продовженим, якби його судом не було скасовано, або виконано за рахунок іншого майна боржника.

Постанова ОП КЦС від 07 листопада 2022 року у справі № 450/4257/20

(провадження № 61-17706сво21)

Спадкування

У випадку, коли спадкодавець на час смерті проживав за межами України, і до складу спадщини входять права на нерухоме майно, яке знаходиться на території України, прийняття спадщини відбувається у спосіб звернення спадкоємця з відповідною заявою до компетентного органу, уповноваженого на вчинення нотаріальних дій, за місцем знаходження нерухомого майна в Україні. Якщо спадкоємець не подав у визначений законом строк нотаріусу за місцем знаходження нерухомого майна в Україні заяву про прийняття спадщини, він не може вважатись таким, що прийняв спадщину. Прийняття спадщини за межами України не свідчить про прийняття спадщини, яка знаходиться в Україні. Такий факт не має юридичного значення для спадкування права на нерухоме майно, розташованого на території України.

Постанова ОП КЦС від 23 січня 2023 року у справі № 398/1796/20

(провадження № 61-432сво22)

Спадкування

Відчужувач має право заявляти позов про розірвання спадкового договору, якщо набувач не виконує або виконує неналежним чином покладені на нього обов'язки щодо здійснення дій майнового або немайнового характеру.

За змістом цього правила інші особи, у тому числі спадкоємці відчужувача, не можуть пред'являти вимоги про розірвання спадкового договору.

У випадку, якщо витрати пов'язані із неналежним виконанням обов'язків набувачем понесли інші особи, зокрема, спадкоємці (наприклад, поховання відчужувача та інше), то у спадкоємців виникає право вимагати стягнення понесених витрат від набувача у порядку, визначеному главою 83 ЦК України («набуття, збереження майна без достатньої правової підстави»).

Постанова ОП КЦС від 10 квітня 2023 року у справі № 591/1419/20

(провадження № 61-18031сво21)

Спадкування

П'ятирічний строк, передбачений статтею 1264 ЦК України, повинен виконатися на момент відкриття спадщини і його необхідно обчислювати з урахуванням часу спільного проживання зі спадкодавцем однією сім'єю, у тому числі до набрання чинності цим Кодексом

Слід розмежовувати сферу дії статті 74 СК України і статті 1264 ЦК України, оскільки зазначені норми регулюють різні правовідносини (сімейні та спадкові). Якщо вимога про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу заявлена у зв'язку з таким проживанням не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, відповідні відносини є спадковими і до них слід застосовувати статтю 1264 ЦК України.

Постанова ОП КЦС від 18 вересня 2023 року у справі № 582/18/21

(провадження № 61-20968сво21)

Позовна давність

Факт видачі спадкоємцю свідоцтва про право власності в порядку спадкування на спадкове майно, право на яке має інший спадкоємець, або видача свідоцтва особі, яка не має прав на спадщину, доводить порушення прав та інтересів особи і саме тому перебіг позовної давності необхідно пов'язувати із фактом видачі свідоцтва про право на спадщину другому із спадкоємців (чи особі, яка не є спадкоємцем), а у разі якщо особа, права та інтереси якої порушені видачою такого свідоцтва, доведе, що про існування такого свідоцтва, яким порушуються його права, йому стало відомо пізніше, то перебіг позовної давності варто пов'язувати саме з таким моментом.

Факт неотримання позивачем свідоцтва про право на спадщину та невизначення законодавцем строку, протягом якого спадкоємець має оформити свої спадкові права, не може підтверджувати, що у такого спадкоємця не виникло право на позов, оскільки видача свідоцтва про право на спадщину іншому із спадкоємців (чи особі, яка не є спадкоємцем) перешкоджає завершенню оформлення своїх спадкових прав другому із спадкоємців, який не отримав свідоцтва про право на спадщину, а отже обґрунтовує виникнення у цього спадкоємця права на позов у матеріально-правовому аспекті.

Постанова ОП КЦС від 05 вересня 2022 року у справі № 385/321/20

(провадження № 61-9916сво21)

Позовна давність

Початок перебігу позовної давності за позовами про стягнення заборгованості у зв'язку з невиконанням зобов'язань у договірних правовідносинах з визначеним строком виконання починається зі спливом цього строку. Цивільне право кредитора є порушеним з моменту невиконання зобов'язання. Вчинення нотаріусом виконавчого напису не впливає на перебіг позовної давності, а саме, не перериває та не зупиняє її перебіг. Визнання судом виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, не впливає на перебіг позовної давності. Визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, саме по собі не є поважною причиною пропуску позовної давності.

Постанова ОП КЦС від 13 березня 2023 року у справі № 554/9126/20

(провадження № 61-13760сво21)

Трудові правовідносини

На підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України не може бути звільнено працівника філії державного підприємства, який не є членом виконавчого органу.

Постанова ОП КЦС від 23 січня 2023 року у справі № 766/23789/19

(провадження № 61-3796сво21)

Сімейні правовідносини

Спадкоємці (дружина, батьки та діти) чоловіка, який записаний після своєї смерті батьком дитини, можуть оспорювати його батьківство, якщо він не знав або не міг знати про вагітність жінки, з якою такий чоловік перебував у шлюбі, згідно з частиною третьою статті 137 СК України, яка підлягає застосуванню на підставі аналогії закону.

Постанова ОП КЦС від 31 липня 2023 року у справі № 461/3122/19

(провадження № 61-10148сво22)

Сімейні правовідносини

У спорах між батьками про визначення місця проживання дитини до 14 років сама дитина через своїх батьків, усиновлювачів, опікунів чи інших осіб, визначених законом, не може виступати позивачем чи третьою особою із самостійними вимогами. Такі спори є спорами між батьками щодо визначення місця проживання дитини, при вирішенні яких дитина, яка може висловити свою думку, з урахуванням статті 171 СК України та статті 12 Конвенції про права дитини, висловлює свою думку та бажання щодо проживання разом з одним із батьків.

Якщо малолітня дитина бажає проживати із одним з батьків, то її інтерес збігатиметься з інтересом одного з батьків. У такому випадку самостійна вимога малолітньої дитини відсутня. Якщо малолітня дитина звертається з позовом через одного з батьків як законного представника, це буде позов з такою самою вимогою, що і позов батька чи матері дитини.

Постанова ОП КЦС від 31 липня 2023 року у справі № 761/19046/22

(провадження № 61-2959сво23)

Сімейні правовідносини

За наявності судового рішення про повернення дитини відповідно до Гаазької конвенції 1980 року, яке набрало законної сили, але залишається невиконаним, та відсутності наданої відповідно до Гаазької конвенції про батьківську відповідальність 1996 року згоди компетентного органу іноземної держави, до якої підлягає поверненню дитина, на здійснення юрисдикції національними судами України вирішення питання про визначення місця проживання дитини не належить до юрисдикції національних судів України, а у разі встановлення вказаних обставин під час розгляду цивільної справи провадження у справі підлягає закриттю на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України.

Постанова ОП КЦС від 18 вересня 2023 року у справі № 545/2247/18

(провадження № 61-6421сво23)

Окреме провадження

Встановити факт належності архівної довідки на підтвердження тих чи інших обставин можливо винятково під час розгляду справи у суді адміністративної юрисдикції у зв'язку з оскарженням рішення суб'єкта владних повноважень про відмову у видачі (заміні) посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи.

В адміністративній справі встановлення такого факту не є самоцільною метою, а є передумовою задоволення адміністративного позову.

Постанова ОП КЦС від 23 травня 2022 року у справі № 539/4118/19

(провадження № 61-10777сво20)

Окреме провадження

Встановлення факту, що має юридичне значення, щодо загибелі військовослужбовця під час захисту Батьківщини внаслідок збройної агресії російської федерації проти України можливе лише у судовому порядку.

Постанова ОП КЦС від 05 грудня 2022 року у справі № 490/6057/19-ц
(провадження № 61-18514сво21)

Окреме провадження

Встановити факт перебування на утриманні померлого для одержання страхових виплат в разі смерті потерпілого від нещасного випадку на виробництві можливо винятково під час розгляду справи у суді адміністративної юрисдикції у зв'язку з оскарженням рішення (дій/бездіяльності) суб'єкта владних повноважень. В адміністративній справі встановлення такого факту не є самостійною метою, а є передумовою задоволення адміністративного позову.

Постанова ОП КЦС від 23 січня 2023 року у справі № 214/1309/21

(провадження № 61-3264сво22)

Релігійні організації (юрисдикція)

Спiр з приводу права користування житловим примiщенням, розташованим в будiвлi, належнiй на правi власностi релiгiйнiй органiзацiї, що виник мiж цiєю релiгiйною органiзацiєю та фiзичною особою, пiдлягає вирiшенню судом вiдповiдно до статтi 19 ЦПК України.

Постанова ОП КЦС вiд 12 червня 2023 року у справi № 607/15144/20

(провадження № 61-5158сво22)

Процесуальні питання

З огляду на те, що законодавець не наділив суд повноваженнями відшкодовувати моральну шкоду чи збитки ухвалою, постановленою за результатами розгляду скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця, скаргу в частині вимог про відшкодування моральної шкоди (або будь-яких вимог, які розглядаються в порядку позовного провадження) суд залишає скаргу без розгляду і роз'яснює заявнику його право на звернення до суду з цими вимогами у порядку позовного провадження.

Постанова ОП КЦС від 31 липня 2023 року у справі № 216/5508/20
(провадження № 61-13сво23)

Процесуальні питання

У разі коли в позовній заяві об'єднано дві і більше вимог немайнового характеру судовий збір сплачується за кожен вимогу немайнового характеру.

Норми ЦПК України, Закону України «Про судовий збір» не містять норм, які б дозволяли зробити висновок, що законодавець хоче встановити більш сприятливі наслідки у вигляді сплати судового збору у меншому розмірі для випадків, коли позивач об'єднує вимоги до кількох відповідачів в одному позові.

Постанова ОП КЦС від 18 вересня 2023 року у справі № 758/5118/21
(провадження № 61-5554сво23)

Процесуальні питання

За наявності судового рішення про повернення дитини відповідно до Гаазької конвенції 1980 року, яке набрало законної сили, але залишається невиконаним, та відсутності наданої відповідно до Гаазької конвенції про батьківську відповідальність 1996 року згоди компетентного органу іноземної держави, до якої підлягає поверненню дитина, на здійснення юрисдикції національними судами України вирішення питання про визначення місця проживання дитини не належить до юрисдикції національних судів України, а у разі встановлення вказаних обставин під час розгляду цивільної справи провадження у справі підлягає закриттю на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України.

Постанова ОП КЦС від 18 вересня 2023 року у справі № 545/2247/18
(провадження № 61-6421сво23)

Виконавче провадження

Аналіз змісту частини другої статті 199 СК України дає підстави для висновку, що законодавець не передбачив такої можливості, як зупинення нарахування аліментів, переривання сплати аліментів у певні періоди, зокрема коли повнолітня дитина безпосередньо не бере участі в освітньому процесі, а також звільнення платника аліментів від сплати аліментів на утримання повнолітньої дитини у зв'язку з продовженням нею навчання в період канікул, переходу на навчання на інший освітній рівень або до іншого навчального закладу, зокрема вступу до магістратури. Правило частини другої статті 199 СК України виключно передбачає припинення права повнолітньої дитини на утримання у разі припинення нею навчання, тобто закінчення або відрахування з навчання у навчальному закладі. Законодавець не передбачив винятку з правила частини першої статті 199 СК України, яка, зокрема не містить застереження про те, що канікулярний період, період вступу до вищого навчального закладу для здобуття вищого рівня освіти не входять до періоду нарахування та сплати аліментів одним із батьків на користь повнолітньої дитини.

Постанова ОП КЦС від 10 квітня 2023 року у справі № 752/20152/16-ц

(провадження № 61-19405сво21)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!

електронна пошта:
hrushytskyi@supreme.court.gov.ua